

Notes impertinents (XI) La humanitat cinematogràfica d'Antoni Figuera

Antoni Serra

Diu en els entesos i especialistes en ciències ocultes (sí, és clar, ocultes i alhora invisibles: vet aquí a James Whale i el seu *The Invisible Man*) que déu quan era el nostre senyor (quants segles han passat d'aleshores ençà?) va crear el món, aquesta mena de cosa estranya i esguerrada que es va reinventar Galileu en forma aproximadament rodona. És possible, ¿qui ho pot esbrinar amb seguretat inequívoca? Per altra part, jo sempre he pensat —i procur pensar malament per aproximar-me a la veritat— que el cinema, el setè art que sempre se n'ha dit entre els erudits que són més de fiar, contràriament l'inventà en estat de gràcia infernal l'admirat Billy Wilder i ho vaig deduir des que li vaig veure *Some Like it Hot* (amb un final insuperable: "Ningú és perfecte", recorden?) i *The Apartment*. Sí, això és el que pensava, en tot cas a la meua primera època de crític cinematogràfic. Però poc després vaig canviar de pensament o, si he de ser més precís, el vaig modificar i ampliar —més que rectificar— quan vaig conèixer, com si fos una aparició en *vistavisió* (o *Toddao* o com es digués, ja que de tècniques i altres herbes més o manco irritants com l'ortiga, no me n'entenc), n'Antoni Figuera.

Estic per afirmar, i ja em perdonaran, que Antoni Figuera creà el cinema —juntament amb un quants més, com el ja citat Wilder, però caldria afegir-hi Hitchcock

i Ford i Bergman i Lubitsch— perquè ell, *corpore in sepulto*, és el cinema.

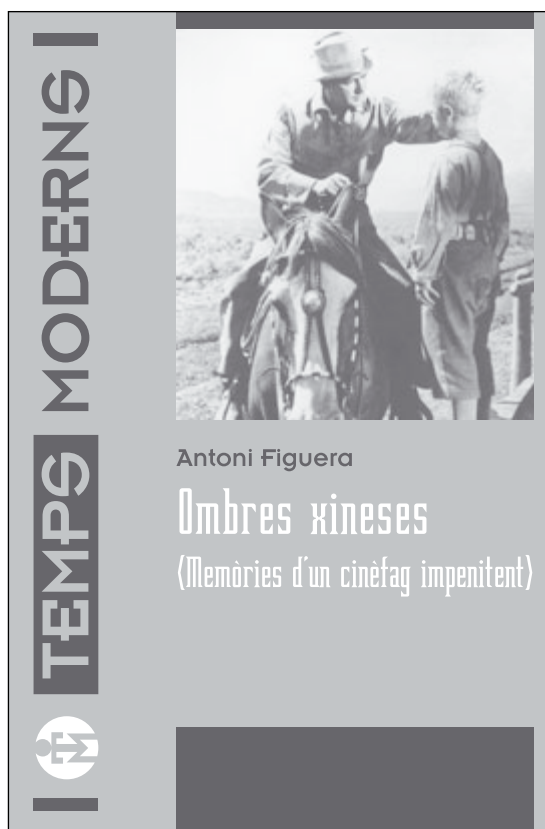
També és cert que en Figuera és conegut com a poeta (però en no poques ocasions, amb una perspectiva dins la qual l'art de les imatges hi és present: "En esta tierra de nadie, / —Línea divisoria / Surcaba por el Río Grande de tus sueños—, / Hace mucho, / Mucho tiempo, / Acampé mi corazón en sus dominios"), a més té fama i prestigi com a professor i en donen fe i testimoni no pocs dels seus alumnes predilectes (Martí Martorell, J. C. Romaguera, Caterina Ortega). Tot això és cert, inqüestionable, demostrat fins a les darreres conseqüències. Però Antoni Figuera és, sobretot i globalment, el cinema —llenguatge, estètica, ètica, concepte, fotografia en moviment considerada no tan sols des de la superfície plana sinó, al mateix temps, intuïda des de la profunditat o sigui, essencialment.

I és així, en Figuera, per naixement i per convicció. El feren així quan el pariren, però també s'hi ha fet ell mateix al llarg de més de cinquanta anys de vida, com es demostra en el llibre que acaba de publicar a la col·lecció Temps Moderns dirigida per monsenyor Vidal, *Ombres xineses (Memòries d'un cinèfag impenitent)*. Ja no el canviaran ni el canviareu, bé em podeu creure, la qual cosa és una sort, dins aquest putrefac-

te món on hi pul-lulen una caterva d'almoiners intel·lectuals del tot corruptes, perquè, com ha escrit un poeta pòstum —Manel-Claudi Santos— a l'epileg del llibre esmentat, ell és "les pel·lícules que ha vist. O millor, s'ha bastit la millor de les vides imaginades amb fragments de pel·lícules, com un doctor Frankenstein de les sales de cine".

Ombres xineses és, amics meus de l'impossible convertit en versemblança i realitat fidedigne (on hi cap allò tan gramsià de la història més prest o més tard sempre acaba per imposar la veritat, esper que no ho hagin oblidat), ja no tan sols un molt digne sinó un excel·lent exercici d'escriptura cinematogràfica. És n'Antoni Figuera en persona, ofert des dels mil angles possibles de l'exigència observadora, pell endins, sexe inclòs, a través de títols de pel·lícules que han fet història, de directors, d'actors i, sobretot, d'actrius que ens han i encara ara ens segueixen enamorant, com Cyd Charisse i el seu cuixam d'eròtic somni nocturn (amb perdó d'Angie Dickinson). La humanitat —enorme, grandiosa, irrefrenable, talment com la posseïen i posseeixen Gilbert Keith Chesterton, Orson Welles o el català principatí Ignasi Riera— d'aquest home tot bondat, placidesa i serenor diria que és intrometible en el món del pensament actual. Just al començament de l'obra, recull d'articles publicats a *Temps Moderns* entre 1995 i el 2003, hi trobam un exquisit autoretrat (o tal volta una necrològica d'immortal a perpetuïtat) de si mateix a "Cine de barri" i a través de *Casablanca*, *El tercer hombre*, *Fresas salvajes*, *Monflect*, *Retorno al pasado* o *Moby Dick*. Sobretot *Moby Dick*, sí, sí, el film de Huston i en concret en aquella seqüència de la prèdica del reverend Welles-Figuera, perquè ja va dir Huston a *An Open Book* que "criticàvem i molt tot el sistema dels col·legits privats, així que intentàrem educar-nos a nosaltres mateixos" i Figuera, insubornable, ho va posar a la pràctica i acabà per educar-se a si mateix, amb l'ajuda intel·lectual, tot s'ha de dir, de Cortázar. I ja que he citat el creador cinematogràfic de *Dubliners* (en realitat, de les pàgines finals del llibre joyceà o sigui, "Els morts"), no puc silenciar que el poeta i professor cataliner —perquè en Figuera va néixer a Santa Catalina, com tothom sap— s'ha fet a si mateix des de la soledat dels perdedors, ja que "les històries de triomfadors no tenen gaire interès per a mi" (va escriure Huston pensant amb la magnitud ètica fuigueriana). Figuera és molt Figuera i uns parell més, si m'apuren. I és, a més, un apassionat incondicional del cine negre com ho és, també, de la novel·lística de lladres i serenos nord-americana, amb incursions a la francesa (Japrisot i el seu *Piège pour Cendrillon*) i a la italiana (Scerbanenco, per exemple *I ragazzi del massacro* o *Il milanese ammazzano al sabato*), com queda demostrat, per si algú s'atreveix a dubtar-ho, a "Cine negre i novel·la negra" que reflecteix les seves preferències, Chandler, Ross Mac Donald, Hammett, Conan Doyle, Poe (encara que se li escapa una real femella "negra" com Margaret Millar i l'inevitable *A stranger in my grave*). No és d'estranyar aquesta inclinació, per altra part del tot sana per insana i que jo compartesc des de la

teoria fins a la pràctica, juntament amb d'altres eixlebrats com el mateix Yeats (*mister William Butler*, per més senyes irlandès de Dublín) que va escriure que "des de fa quatre anys no llegesc gaire cosa excepció feta d'algun relat detectivesc per aclarir el cap durant la nit".

Concretant, com ha escrit el poeta pòstum, *Ombres xineses* és "una de les autobiografies més elegants" (i apassionades, dic per la meua part) "que es puguin haver escrit mai". És la millor definició, o sintetització, que es pot fer de l'obra d'Antoni Figuera. Tots els seus apartats o articles ho confirmen, des de "Els meus clàssics" fins a "Tots els camins duen a Samarkanda", "Galeria de miralls sense fons" i "L'esperit de la frontera".

Amics, correligionaris, senyors i més d'una senyora elegant i enigmàtica, he d'acabar, ja que m'he allargat massa —per l'espai que em té assignat monsenyor Vidal— aquesta nota no tan impertinent com d'altres que la precedeixen. Però abans voldria estimular i orientar la vostra avidesa lectora vers *Ombres xineses*. Un llibre que no es pot perdre ningú que s'apassioni pel cinema. Un llibre imprescindible per conèixer amb exactitud i minuciositat el personatge —i autor— Figuera i el món, amb gran varietat de paisatges seductors, que l'envolta i alhora l'encobreix. Perquè, com va insinuar Auden

*We do know that Man,
from fear or affection,
has always graved His dead,*

i els vius també. Que el dimonió boiet ens faci invertebrats amb la còrpora del purpurat Antoni Figuera. Aquest és un desig del tot confessable. Amén. ■